

Отже, тематичною спрямованістю новели Олесь Гончара «За мить щастя» є піднесення щирого та справжнього кохання, над реаліями буття. Почуття любові стало сенсом для існування героїв, їхнім щастям, якого вони так пізно і відчайдушно зазнали. Поетизація любові та взаємозв'язок темпоральних концептів «щастя» та «вічності» використовуються з метою показати, що існування абсолютної нескінченної духовної свободи людини пізнається лише у сфері почуттів, адже лише поривання душі не піддається обставинам та не зважає на думки оточуючих!

Список використаних джерел

1. Бабишкін О. К. Олесь Гончар: творчий шлях. Дніпро, 1968. 323 с.
2. Гончар О. Чим живемо: На шляхах до українського Відродження: семінарій. Київ, 1992. 400 с.
3. Дончик В. Г., Андрусів С. М., Бойко Л. С. Історія української літератури ХХ століття: навч. посібник. Вид. 2-ге. Либідь, 1995. 509 с.
4. Зобенко М. О. Українське небо Олесь Гончара: есеї, студії, полеміка. Вид 1-ше. Коць, 2003. 174 с.
5. Копач О. Хрестоматія з нової української літератури: навч. посіб. для шкіл і курсів українознавства. Вид. 2-ге. Каменяр, 1993. 258 с.
6. П'янов В. Я. Високоліття Олесь Гончару 75. Харків, 1993. 241 с.

Оксана НЕМЧЕНКО

учитель української мови та літератури, вищої кваліфікаційної категорії.

Опорний заклад «Ромоданівський ліцей».

сmt Ромодан, Миргородський район, Полтавська область, Україна

ПРОБЛЕМА ДУХОВНОСТІ І МОРАЛІ (РОЗМИСЛИ ЗА «ЩОДЕННИКОМ», РОМАНОМ «СОБОР» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА ТА СУЧАСНОЮ ДІЙСНІСТЮ)

Коли одного з політиків Збігнева Бжезинського (американський політолог, соціолог і державний діяч, тривалий час вважався одним із головних ідеологів зовнішньої політики США) напередодні нового, 1992 р. запитали, в чому він вбачає найбільшу небезпеку для людства, він був упевнений, що, крім ядерної

загрози, велику проблему становить духовна порожнина та моральна деградація людей [1].

Мабуть, цю проблему глибоко усвідомлював і Олесь Терентійович Гончар, великий письменник другої половини ХХ століття, складної і трагічної доби. Його творче життя багатомірне: воїн, письменник, громадський діяч, голова Спілки письменників України, учений-академік, депутат. Його творчість є невід'ємною складовою нашої національної культури. У цьому році письменнику б виповнилося 105 років.

Історія свідчить, що уже не одне століття триває боротьба росії за Україну, а українського народу – за свою національну ідентичність. Наші вороги добре знали і знають: поки існують мова, пісня, духовність народу, він – непереможний. І тому перші їхні удари були спрямовані проти цих духовних святинь. Заборонялася мова, спалювалися книжки, плюндрувалися храми: знімалися хрести, нівечилися та конфісковувалися церковні цінності. Все це, пережите Україною віками, продовжує хвилювати людей і зараз, адже з початку вторгнення російських окупантів на наші землі, нам нав'язують наративи на кшталт: «Україну створив лєнін», чи «Україна – це окраїна росії». І Українська православна церква московського патріархату, прикриваючись християнством, є носієм «руського міра».

В одній зі своїх статей Олесь Гончар згадує, за яких обставин він вперше побачив храм, який пізніше опише у своєму романі «Собор»:

«...після першого поранення, після госпіталю на Донбасі, з Маріупольського виздоровбату по тривозі кинуто було нас в район Дніпропетровська на оборону, як нам сказали, дніпровських мостів. Вночі вивантажувались ми з ешелонів у Новомосковську, і вперше тоді в сутіні темряви, як щось фантастично прекрасне, відкрився мені славнозвісний козацький собор. Мовби озвався до бійців самий творчий геній народу, героїчна й багатостраждальна наша історія» [6, с. 299]. Вражає, що стомлений молодий юнак у вирі страшної війни помічає красу, реагує на неї. Пізніше у романі «Собор» письменник створить його образ і стане на його захист: *«Він належить не тільки нації, яка його створила. Він належить всім людям планети!. Ті, що будували його, вони думали про вічність. Людині властиво прагнути вічності, знаходити в ній для себе мету і натхнення. Навряд чи взагалі є щось гідніше, як вдосконалювати свій дух, увічнювати себе в творіннях своїх і дарувати їх нащадкам.. І коли ті, далекі, прийдучі, виринувши з глибин всесвіту, наблизяться колись до нашої планети, перше, що їх здивує, безсумнівно, будуть собори!» [5, с. 120].*

Устами своїх героїв Олесь Гончар закликає нас берегти чистоту, святість своєї душі: «Собори душ своїх бережіть, друзі... Собори душ» [5, с.134]. Лише глибоке усвідомлення всіма нами значущості духовних потреб і устремлінь людини допоможе кожному з нас прийти «до божественного в собі. До прекрасного. До безсмертного» [7, с. 391].

Зараз у суспільстві йде гостра дискусія навколо того, чиї повинні бути храми і духовні святині в Україні, чи потрібно звільнити наші церкви від духовенства московського патріархату. Я належу до тих, хто підтримує думку, що все, що пов'язане з росією, для нас вороже. Підтримкою моїх роздумів стала стаття на мультимедійній платформі «Укрінформ» «Греки з македонцями нагадали українцям про вкрадену у них назву Русь», датована 27.02.2018 роком.

Вони вкотре нагадали, як 300 років тому наш північно-східний сусід нахабно привласнив собі нашу культуру, історію, наших князів та, власне, нашу самоназву – Русь.

Образливим є той факт, що на початку XVIII століття професор Стефан Яворський (уродженець Яворова під Львовом) і перший глава новоствореного Синоду – «православного департаменту» новоствореної петрівської імперії, а також професор і ректор Києво-Могилянської академії та ще й заступник Яворського – Феофан Прокопович (киянин) запропонували приєднати до московії Україну та ще й назвати російською імперією. Запозичивши її у греків, додали до назви другу літеру «с», перетворивши грецьку «Росію» на новомосковську «россію».[8]

Продовжуючи фальсифікацію, Катерина II створила у грудні 1783 року «Комісію для складання записок про древню історію, переважно Росії». Мета комісії – пошук обґрунтування «законності» привласнення Московією історичної спадщини Київської Русі й створення історичної міфології держави Російської.

А роман «Собор» можна вважати романом-попередженням перед загрозливим наростанням ряду тенденцій моральної деградації суспільства в середині шістдесятих років. Бо собори, які так хотіла знищити радянська влада, мовчазно говорили про нашу українську культурну спадщину, нашу історію, нічим не зв'язану з московською імперією. Так храм, описаний у творі, це Троїцький собор, збудований у 1772–1781 народним майстром Якимом Погребняком із дерева без жодного цвяха. Ця пам'ятка стала вершиною архітектурної майстерності й свідченням досконалості українського дерев'яного храмового будівництва.

У творі Олесь Гончар використав за основу реальні події та факти: Троїцький собор – історична пам'ятка в Новомосковську, запорозькому місті Самар (Новоселиці). Прототипом Зачіплянки стало приміське селище Ломівка на Дніпропетровщині, де минуло післявоєнне життя письменника.

Було нестерпно боляче пережити Олесю Терентійовичу цькування за роман «Собор», ця «соборна історія» розпочалася 1968 року. Роман був заборонений напередодні святкування письменником 50-річного ювілею. Коли йому пропонували в ті драматичні дні внести зміни в роман, він категорично заявив: «Не зміню жодного рядка». Не здивувалась, що пізніше одним з ініціаторів відновлення Михайлівського Золотоверхого був Олесь Гончар. Меморіальна дошка, відкрита 17 травня 2011 року на будівлі собору, засвідчує це.

16 лютого 1968 р. О. Гончар написав у своєму щоденнику, що серед письменників поширили чутку, ніби Папа Римський висунув його роман «Собор» на Нобелівську премію. Це стало початком радянської критики цього твору. У 1989 р. представники української діаспори внесли пропозицію на номінування «Собору» Нобелівською премією за 1990 рік. Цю ідею підтримали професор Остап Тарнавський, голова Об'єднання українських письменників в еміграції «Слово», професор Ярослав Падох, президент Наукового товариства імені Тараса Шевченка, професор університету Нью-Джерсі Іван Фізер, професор університету Ла Саль у Філадельфії Леонід Рудницький, товариство «Просвіта», професура Київського університету імені Тараса Шевченка та інші.

Того року письменник премії не отримав, але шанси на це були, бо в лютому 1991-го до Українського ПЕН-клубу надійшов запит із Стокгольма. Нобелівський комітет з літератури, який саме в лютому розпочинає попередній відбір кандидатур, цікавився, чи підтверджує Український ПЕН-клуб висунення «Собору» на премію 1992 року? ПЕН-клуб, звичайно, підтвердив номінацію. Та, на жаль, фортуна й цього разу не всміхнулася Олесеві Гончару.

Через два роки роман «Собор» знову подали на Нобелівську премію. 2 лютого 1994-го року письменник занотував у щоденнику: «Інститут літератури подає автора «Собору» на Нобелівську премію. Ставлюсь до цього спокійно. Скоріш за все, й цього разу все кінчиться безрезультатно» [3, с.209]. Так і сталося. Продовжитися цим нобелівським перегонам вже не судилося.

Влітку 1995-го Олесь Гончар пішов із життя, а, згідно зі статутом, Нобелівські премії присуджують тільки живим.

Сумні думки вилились на папір щоденника, між рядками яких прочитувалася вся філософія його життя: *«Понищиш, кинеш у небуття*

батьківське, то й власне твоє життя безцільно впаде, заглухне в тебе ж біля ніг... Каліка той, хто не здатен предківщиною дорожити. Людині дано пам'ять, що сягає у віки, тому вона й людина...» [4, с.115]. А роман «Собор» саме й символізує зв'язок поколінь і віків.

Олесь Гончар глибоко знав свою історію, про що свідчить запис, який залишився у щоденнику письменника: «Січовик заповідав класти в могилу – під голову – сідло козацьке. А що я заповів би? Мені покласти під голову три книги: «Тронку», «Собор» і «Зорю» [2, с.192]. Цей своєрідний заповіт Олесь Гончар склав у січні 1982-го.

Болючі проблеми, порушені у романі: збереження природи, історичних святинь, культурної спадщини народу, – знову загострилися у нашому суспільстві, але щоразу, звертаючись до твору О. Гончара, розумієш його значимість для нових і нових поколінь. Талант потрібний для того, щоб збудувати справжній собор, та чи не такий же талант потрібен для того, щоб створити художній твір, цілісний образ духовного собору, нашої єдності, моральної краси і святості. Нагадати Людині про її високу місію на Землі, про її духовність і вічність.

І я дуже сподіваюсь, як і увесь український народ, що слова, які записав Олесь Терентійович Гончар у щоденнику, будуть пророчими: «Росію погубить ненависть, яку вона розпалює в собі, – ненависть до України» [3, с.574.].

Список використаних джерел

1. Бжезинський З. Велика шахівниця. Львів: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
2. Гончар О. Книга Щоденники. У 3 томах. Том 2. 1968–1983 Олесь Гончар., 2008. 608 с. (2-е). – (Олесь Гончар. Щоденники у 3 томах).
3. Гончар О. Книга Щоденники. У 3 томах. Том 3. 1984–1995 / Олесь Гончар., 2008. 648 с. (2-е). - (Олесь Гончар. Щоденники у 3 томах).
4. Гончар О. Модри Камень. Київ, 1989. 308 с.
5. Гончар О. Собор : Роман. Київ : Дніпро, 1968. 240 с.
6. Гончар О. Чим живемо. - К., 1991. 399 с.
7. Довженко О. П. Зачарована Десна ; Оповідання ; Щоденник (1941–1956) ; [ред. С. Л. Коба]. – Київ: Дніпро, 2001. 576 с.
8. Ліскович М. Греки з македонцями нагадали Україні про вкрадену у неї назву - "Русь". Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». 2018. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2411520-greki-z-makedoncami-nagadali-ukraini-pro-vkradenu-u-nei-nazvu-rus.html>.

